

Význam *meretrix* v dějinách aneb jak Kubeš se Sedláčkem kupovali nevěstinec

JUDr. Petr Dostálík, Ph.D.
Letní škola dějin
PF MU Brno
25. 9. 2018

Ochrana před nečestným jednáním

- V obligačním právu obecně platí, že to co poskytl věřitel dlužníkovi, mu poskytl za nějakým počestným účelem
 - causa honesta
 - honest purpose
- Pokud bylo poskytnuto za nečestným účelem, poskytoval v klasickém římském právu ochranu praetor
 - actio quod metus causa
 - actio legis Plaetoriae
 - exceptio doli
- V justiniánském právu tyto snahy chránit dlužníka před nečestným jednáním **vyvrcholily**

Condictio ob turpem causam

- Zavedena **zvláštní kondikce** (žaloba z bezdůvodného obohacení)
- Dig. 12. 5.
- Základní zásada vychází z tohoto Paulova textu:

Dig. 12, 5, 1, 2.

Paulus libro decimo ad Sabinum

Quod si **turpis causa accipientis fuerit**, etiamsi res secuta sit, **repeti potest**.

Paulus v 10 knize K Sabinovi

A naopak, je-li na straně příjemce **nemravný důvod**, lze vymáhat, i když bylo plněno.

Condictio ob turpis causam

- Kondikce slouží k vymožení peněz ve dvou případech
 - peníze byly poskytnuty proto, aby nebyl spáchán delikt

Dig. 12, 5, 5.

Iulianus libro tertio ad Urseium Ferocem

Si a servo meo pecuniam quis accepisset, ne furtum ab eo factum indicaret, sive indicasset sive non, repetitionem fore eius pecuniae proculus respondit.

Iulianus ve 3. knize K Urseiovi Ferókovi

Pokud někdo přijal peníze od mého otroka za to, že neprozradí krádež, kterou spáchal, Proculus odpověděl, že lze vymáhat, ať již to prozradil nebo nikoli.

Condictio ob turpem causam

- Pokud byly peníze zaplacený a delikt byl přesto spáchán, bylo nutno použít *condictio ob causam datam, causam non secutam*
 - kondikce z právního důvodu, který odpadl
- *Condictio ob turpem causam* slouží právě k vymožení toho, co bylo dáno, přestože ten, komu bylo dáváno, udělal to, co udělat měl;
- Římští právníci neomezovali pouze na delikt samotný, nečestné bylo i neoznámení krádeže

Condictio ob turpem causam

Dig. 12, 5, 5.

Iulianus libro tertio ad Urseium Ferocem

Si a servo meo pecuniam quis accepisset, ne furtum ab eo factum indicaret, sive indicasset sive non, repetitionem fore eius pecuniae proculus respondit.

Iulianus ve 3. knize k Urseiovi Ferókovi

Pokud někdo přijal peníze od mého otroka za to, že neprozradí krádež, kterou spáchal, Proculus odpověděl, že lze vymáhat, ať již to prozradil nebo nikoli.

Condictio ob turpis causam

- Užití *condictio ob turpis causam* však není omezeno pouze na krádež

Dig. 12, 5, 2, pr.

Ulpianus libro 26 ad edictum

...ut puta dedi tibi ne sacrilegium facias, ne furtum, ne hominem occidas. In qua specie Iulianus scribit, si tibi dedero, ne hominem occidas, *condici posse*:

Ulpianus ve 26. knize K ediktu

...když jsem ti například dal, abys nespáchal svatokrádež nebo krádež, anebo abys nezabil člověka. Ohledně toho Iulianus píše: když jsem ti něco dal, abys nezabil člověka, je možné vymáhat.

Condictio ob turpis causam

- Druhým případem nečestného jednání je situace, kdy si někdo zaplatí za jednání, ke kterému je povinen
 - schovatel si nechá zaplatit za to, že vydá předmět z úschovy
- Je tomu tak proto, že porušení povinnosti schovatele - např. užití věci považovali římscí právníci za druh krádeže?
- Stejně pravidlo ale platí i pro vypůjčitele, stipulátora
- Ovšem z nájmu, prodeje nebo příkazní smlouvy se žaluje typovou žalobou
 - kondikce příslušela u žalob *bonae fidei*

Výklad pojmu *turpis*

- Podle mého názoru není možné ztotožnit pojem *turpis* a pojem *contra bonos mores*
 - *turpis* - podle lexikálního výkladu je něco ohoavného, odporného, něco, co se přičí bohům i lidem
 - svatokrádež, vražda: něco, co se přičí bohům i lidem
- Jaké jsou právní účinky *datio ob turpem causam*
- z hlediska věcného práva je právní jednání je platné, přechází na příjemce vlastnické právo
- z hlediska obligačního práva je právní jednání neplatné, a proto se poskytuje kondikce

Jednostranná a oboustranná neplatnost

Dig. 12, 5, 1, pr. in fine

Paulus libro decimo ad Sabinum

...turpem autem, aut ut dantis sit turpitude, non accipientis,
aut ut accipientis dumtaxat, non etiam dantis, aut utriusque.

Paulus v 10. knize K Sabinovi

V případě nemravného výsledku je nemravnost buď na straně poskytovatele, a nikoli příjemce, nebo u příjemce, a nikoli u poskytovatele, anebo u obou.

Oboustranná nečestnost

- Nejslavnějším případem oboustranné nečestnosti je poskytnutí peněz prostitutce:

Dig. 12, 5, 4, 3.

Ulpiano libro 26 ad edictum

Sed quod meretrici datur, repeti non potest, ut Labeo et Marcellus scribunt, sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpitude versatur, sed solius dantis: illam enim turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere, cum sit meretrix.

Oboustranná nečestnost

To, co se dává prostitutce, vymáhat ale nelze, jak píše Labeo a Marcellus, avšak podle nového názoru nikoliv proto, že obě strany jednají nemravně, ale z toho důvodu, že se jí dopouští pouze poskytovatel, ona pouze nemravně jedná, protože je prostitutka, ale peníze z nemravného důvodu nepřijímá, neboť prostitutkou je

- prostitutky se v Římě netěšily velké úctě
- ve fragmentu jsou dva názory
- Labeo a Marcellus tvrdí, že jednání je oboustranně nečestné a proto nemůže nikdo žádat nic nazpět
- Ulpianus se odvolává na nový názor, podle kterého jedná nečestně pouze příjemce

Meretrix v dějinách

- L. von Arndts se domnívá, že kondikce *ob turpem causam* nemůže být použita při oboustranné nečestnosti
- M. Voigt se domnívá, že ne každé nečestné jednání vede k použití kondikce
 - jednání, které je nečestné, ale není *turpis*
 - zkrácení dědice odkazem, který by byl v rozporu s *lex Falcidia*
 - zaplacení peněz prostitutce

Meretrix v dějinách

- *Condictio ob turpis causam* nacházíme v ABGB v § 1174, třetí věta:

Bylo-li však něco dáno, aby zabráněno bylo nedovolenému jednání, tomu, kdo chtěl jednání toto vykonati, jest nemožno to zpět požadovati

- stejné příklady jako v římském právu
- zaplatím někomu, aby mě nezbil nebo nepomluvil
- příjemce přijal *indebitum*
- je lhostejné, zda byl nedovolený čin vykonán nebo ne

Meretrix v dějinách

- § 1174 však definuje kondikci negativně

Co dal někdo vědomě, aby způsobil nemožné nebo nedovolené jednání, nemůže opět požadovati nazpět.

- Podle J. Sedláčka je toto ustanovení “prémii na nemorálnost”
- pokud kupující koupí dům, aby v něm zřídil nevěstinec a dům je již zaknihován
- kupující odmítá zaplatit kupní cenu,
- pak nemůže prodávající ani požadovat zaplacení kupní ceny
 - smlouva je neplatná pro rozpor s dobrými mravy
- prodávající nemůže požadovat ani vrácení předmětné nemovitosti, protože “předal, aby způsobil nedovolené jednání”

Meretrix v dějinách

- V. Kubeš studuje stejný případ
 - souhlasí s výkladem J. Sedláčka
 - zpřesňuje, že prodávající nemůže požadovat vydání nevěstince nazpět proto, že “v případě prodeje domu za účelem zřízení nevěstince je vyloučena vlastnická žaloba,
 - protože věcně-právní jednání nemůže být pro svou abstraktnost zasaženo nemravnost základního jednání

Meretrix v dějinách

- J. Sedláček odmítá tak širokou aplikaci tohoto ustanovení
 - první věta by měla být aplikována pouze na úplatné smlouvy, jejichž předmětem je *facere*
 - Pokud zní plnění na *dare* je možno použít *condictio indebiti*.

Děkuji vám za
pozornost